

"Kainat içinde parmak karıştıran bir ortak bulunsa, en küçük bir çekirdekte hissedar olmak lazım gelir; çünkü o, onun numunesidir." cümlesini açıklar mısınız?

Kainat ile çekirdek arasında cüziyet ve külliyet ilişkisi vardır. Yani kainat büyük bir çekirdek iken çekirdekte küçük bir kainattır. Çekirdeğe Rab olmak kainata Rab olmaktan geçer. İkisi arasında sıkı ve kopmaz bir tevhit bağı vardır. Şirk her ikisine de yerleşemez.

Cüzi-Küllî: Cüzi, küllinin küçültülmüş bir modelidir. Küllide ne varsa, hepsi cüzide de vardır. **Cüzi ile küllî, keyfiyeten aynı, kemiyeten farklıdır.** Küllide azametli ve haşmetli olan meseleler, cüzide de aynen; ama küçültülmüş ve mütevazi olarak vardır. Cüziye bakarak küllî hakkında fikir edinilebilir. Mesela; İnsan cüzi iken, insanlık küllîdir. İnsanlıkta ne varsa aynısı insanda da vardır. İnsan ile insanlık arasında sadece kemiyet farkı vardır.

Bir çiçek ile bir çiçek bahçesinin ifade ettiği hakikat ve manalar aynıdır. Araların da bir fark vardır; o da külliyet ve cüziyettir. Çiçek cüzidir, bahçe ise küllîdir. Çiçek ve üzerindeki manalar, zihinde berrak ve net bir şekilde okunup ihata edilebilir. Ama bahçe ve üzerindeki hakikati idrak ve ihata o kadar kolay değildir. Bu yüzden bahçeyi zihinde toplayıp somutlaştıracak bir şahsi maneviyi düşünmek gerekir ki cüziyet bu manayı ifade ediyor.

Bu manayı çekirdek ve kainata tatbik ettiğimiz zaman bir çekirdeği yaratıp icat etmek ile bütün kainatı yaratıp icat etmek arasında hiçbir fark yoktur. Öyle ise kainatta cari olan bir hakikat aynı şekilde bir çekirdekte de caridir. Şirk nasıl kainatta yerleşmesi imkansız bir hurafe ise çekirdekte yerleşmesi daha da imkansız bir hurafedir. Zira kainat gibi geniş bir alana yerleşmeyen şirk unsuru nasıl olurda daha ince daha dar ve daha karmaşık bir çekirdekte yerleşebilir.

Mesela, bir elma küçük bir nimet küçük bir yenilecek meyve iken iman ve tevhidin nazarı ile bakıldığı zaman bütün kainat ile alakalı ve Allah'ın bütün isim ve sıfatlarına işaret eden dev bir levha dev bir ayna şekline çevriliyor şöyle ki: Elmanın icadı ve yaratılması için bütün kainat fabrikasının işlemesi ve çalışması gerekiyor. Zira elmanın vücudu için toprak lazım hava lazım su lazım güneş lazım elementler lazım. Derken dolaylı ve dolaysız bütün kainatı istila eden sebeplerin hepsi elmanın vücudunda cem olmuştur. Öyle ise elmayı yapan Zatın bütün kainata ve sebeplere hükmünün geçmesi gerekiyor. Bir sebep başkasının olsa elma vücuda gelmez mesela güneş başka bir zatın olsa elma ne ile kızaracak. Demek elma öyle bir sanat ki bütün kainat kadar önemli bütün sebepler kadar kuvvetli bir şekilde bize tevhidî ihtar ve ikaz ediyor. Allah elmayı tevhit manasını ihtar ve ikaz etme noktasından kainat kadar belîğ ve fasih yapmıştır. **Çekirdeği de buna kıyas edebiliriz.**